

УДК 342.1

Риндич Дар'я Сергіївна

*старший науковий співробітник
науково-дослідного відділу військово-правових проблем
науково-дослідного управління проблем ресурсного забезпечення
у военній сфері, сфері оборони та військового будівництва
Центр воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України*

Ryndych Daria

*Senior Researcher of the Military Law Research Department,
Research and Development Directorate for Resource Support in the
Military Sphere, Defence and Military Construction
Centre for Defence Strategic Studies
National Defence University of Ukraine
ORCID: 0000-0002-0671-5838*

Тична Богдана Миколаївна

*кандидат юридичних наук, начальник відділу юридичного забезпечення
Національний університет оборони України*

Tychna Bohdana

*PhD in Law, Head of the Legal Department
National University of Defense of Ukraine
ORCID: 0000-0002-3948-4570*

Чухрай Ігор Юрійович

*провідний науковий співробітник
науково-дослідного відділу військово-правових проблем
науково-дослідного управління проблем ресурсного забезпечення
у военній сфері, сфері оборони та військового будівництва
Центр воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України*

Chuhrai Ihor

*Lead Researcher of the Military Law Research Department,
Research and Development Directorate for Resource Support in the
Military Sphere, Defence and Military Construction
Centre for Defence Strategic Studies
National Defence University of Ukraine
ORCID: 0000-0001-6532-2957*

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-7-10119

ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

HISTORICAL GENESIS OF THE FORMATION OF CODIFICATION IN UKRAINE DURING THE INDEPENDENCE

Анотація. Вступ. У статті досліджується історична генеза становлення кодифікації законодавства в Україні з моменту здобуття незалежності. Кодифікація розглядається як ключовий інструмент забезпечення правової визначеності та стабільності, особливо важливий в умовах динамічних суспільних змін.

Метою статті є визначення на основі аналізу наукових та законодавчих джерел основних етапів становлення кодифікації українського законодавства часів незалежності, основних передумов, що сприяли прийняттю кодифікованих законів, та напрямів подальшої кодифікації.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, що прийняте у різних галузях права у формі кодифікованих законів; 2) праці вітчизняних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження за напрямом кодифікаційної діяльності українського законодавства.

В процесі здійснення дослідження було використано такі наукові методи: історико-правовий (для дослідження процесу видання кодифікованих законів з моменту оголошення незалежності України до сьогодення); формалізації, аналізу та синтезу (для дослідження закономірностей кодифікаційних процесів в Україні та об'єднання їх у відповідні етапи); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. Виокремлено чотири основні етапи кодифікації: 1) ранній (1991–1995), пов'язаний з адаптацією радянських кодексів; 2) активний (1996–2005), характеризується прийняттям ключових кодексів (Кримінального, Цивільного, Господарського тощо); 3) етап модернізації (2006–2012), спрямований на вдосконалення існуючих кодексів; 4) етап гармонізації з європейськими стандартами (з середини 2012), відзначений прийняттям нових редакцій діючих кодексів та розробкою нових (Кодекс з процедур банкрутства, Виборчий кодекс).

Перспективи. Очікується активізація кодифікації у сфері безпеки та оборони після завершення дії правового режиму воєнного стану. Підкреслюється важливість подальших досліджень процесів кодифікації з урахуванням нових викликів та потреб суспільства.

Ключові слова: кодифікація, кодекс, законодавство, кодифікаційний процес.

Summary. Introduction. This article examines the historical genesis of the development of codification in Ukrainian legislation since independence. Codification is considered a key instrument for ensuring legal certainty and stability, particularly important in the context of dynamic social changes.

Purpose. The purpose of this article is to identify the main stages of the development of Ukrainian codification during the independence period, analyze the prerequisites for the adoption of codified laws, and outline the directions for further codification, based on the analysis of scientific and legislative sources.

Materials and Methods. The research materials include: 1) legal framework adopted in various branches of law in the form of codified laws; 2) works of domestic authors conducting scientific and practical research in the field of codification of Ukrainian legislation. The following scientific methods were used in the research: historical-legal (to study the process of adopting codified laws from the moment of Ukraine's independence to the present day); formalization, analysis, and synthesis (to study the patterns of codification processes in Ukraine and combine them into appropriate stages); logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. Four main stages of codification were identified: 1) early (1991–1995), associated with the adaptation of Soviet codes; 2) active (1996–2005), characterized by the adoption of key codes (Criminal, Civil, Commercial, etc.); 3) stage of refinement (2006–2012), aimed at improving existing codes; 4) stage of harmonization with European standards (since the middle of 2012), marked by the adoption of new editions of codes and the development of new ones (Code of Bankruptcy Procedures, Electoral Code).

Prospects. Activation of codification in the field of security and defense is expected after the end of martial law. The importance of further research into codification processes, considering new challenges and societal needs, is emphasized.

Key words: codification, code, legislation, codification process.

Постановка проблеми. Кодифікація законодавства є одним із ключових факторів, що забезпечують верховенство права, стабільність правової системи та сприяють розвитку демократичних інституцій. В Україні, як і в багатьох інших країнах, процес кодифікації законодавства має давню історію. Однак особливо актуальним дослідження цієї теми стає саме в контексті новітньої історії України, адже саме після здобуття незалежності в 1991 році розпочався процес формування нової правової системи, основою якої мала стати нова Конституція та нові кодекси законів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання становлення кодифікації законодавства України в історичному розрізі значної уваги вченими-юристами приділено не було, окремі аспекти питання кодифікації українського законодавства вивчалися Антоненком В. [1], Бисягою Ю.

[41], Борисовим В. [3], Бондаренко І. [2], Гетьманом Є. [9], Довгером А. [12], Журбелюком Г. [14], Рогачем О. [41], Усенко І. [44], Харитоновим Є. [45] та іншими.

Виклад основного матеріалу. Здобуття Україною незалежності в 1991 році створило нові умови для розвитку національного законодавства. Радянська правова система, яка існувала до 1991 року, ґрунтувалася на принципах централізації та уніфікації. Це призводило до того, що українське законодавство не завжди відповідало потребам та інтересам українського народу.

Проголошення незалежності не зупинило процес самовизначення та самоідентифікації українського народу, які супроводжувалися коливаннями політичної еліти то у бік демократичного європейського заходу, а то у бік авторитарних пострадянських держав.

Політичні та інші процеси в державі перебувають в постійному русі, знаходять своє відображення в законодавстві України. Ця динаміка неминуче призводить до значного зростання загальної кількості нормативно-правових актів, а їхня різноманітність неодмінно породжує колізії та суперечності.

В умовах такого кількісного зростання нормативного матеріалу стає особливо актуальною проблема впорядкування й систематизації прийнятих правових актів з метою їх ефективного використання. Ця потреба у правовій визначеності у конкретному сенсі виражається в пошуку шляхів раціоналізації права, найбільш розробленою формою якої є кодифікація [1, с. 35].

Фахівці в галузі правничої лінгвістики кодифікацію визначають як «зведення в єдине ціле законів, постанов тощо» [6, с. 285].

Кодифікація вимагає, щоб в проект нового нормативно-правового акту, який має прийматися, включались лише ті норми, що зберегли свою дію і виправдовують себе, а також щоб вводились нові норми, вносились зміни і доповнення, усувались прогалини у правовому регулюванні [41, с. 23].

За результатами аналізу цих двох визначень, нами встановлено, що перше з них характеризує процес кодифікації як перетворення декількох законів в один закон у формі кодексу, а для другого — такий механізм не є обов'язковим, достатнім є перегляд та вилучення неефективних норм, доповнення необхідними новими нормами, тобто відбувається комплексний процес перегляду кодифікованого закону та видання нового на заміну останньому. В науковій доктрині цей процес також відомий як рекодифікація [12, с. 27].

Оскільки, окреслення вичерпного переліку ознак поняття «кодифікація» не є безпосередньою метою цієї статті, то розуміння поняття «кодифікація», що викладені в цих двох дефініціях буде достатнім для досягнення поставлених цілей.

З прийняттям 12 вересня 1991 року Верховною Радою України Закону України «Про правонаступництво України», який визначив, що Закони УРСР та інші акти, ухвалені ВРУ УРСР, в тому числі кодекси, «діють на території України, оскільки вони не суперечать законам України, ухваленим після проголошення незалежності України» [38] частина радянського надбання мігрувало в нормативну базу незалежної України та діють досі.

Таким надбанням є Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення 1984 року [21], Житловий кодекс Української РСР 1983 року [13] та Кодекс законів про працю Української РСР 1971 року [18].

Разом з тим, українська правова система зазнала змін в рамках дерадіянізації. В зазначені закони внесено численні правки, процес торкнувся також, назв цих актів. Так, Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення згідно з Законом

України «Про внесення доповнень і змін до деяких законодавчих актів України» [36], змінено на Кодекс України про адміністративні правопорушення [21].

Аналогічно, Закон України «Про дерадіянізацію законодавства України» [37], прийнятий з метою дерадіянізації і систематизації законодавства України, позбавив радянської спадщини деякі положення та назви Житлового кодексу Української РСР, перетворивши його на Житловий кодекс України [13] та Кодексу законів про працю Української РСР, перетворивши його на Кодекс законів про працю України [18].

Варто також зазначити, що Законом України «Про дерадіянізацію законодавства України» [37], визнано такими, що не застосовуються на території України, відповідно до пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, 929 актів органів державної влади і органів державного управління Союзу РСР (додаток № 1 до цього закону) та 256 актів органів державної влади та органів державного управління Української РСР, Української СРР (додаток № 2 до цього закону).

Про необхідність видання нових кодифікованих законів у цих сферах неодноразово наголошувалося науковим та правотворчим товариством, проте ці ідеї так і не були втілені в життя.

Тим часом в умовах швидких змін життя країни старе законодавство, розроблене для потреб союзної республіки, керованої колишньою Комуністичною партією України, неминуче створювало численні правові колізії. Тому постало питання про якнайшвидше вдосконалення правової системи держави в контексті загальної модернізації суспільства. Це потребувало розробки нової Конституції України, нового Цивільного кодексу та інших великих кодифікованих актів [44].

За результатами цих процесів, станом на 05 липня 2024 року за період незалежності в Україні прийнято 25 кодексів: господарський процесуальний (06.11.1991 [9]); митний (12.12.1991 [30]; 11.07.2002 [31]; 13.03.2012 [32]), повітряний (04.05.1993 [33]; 19.05.2011 [34]), лісовий (21.01.1994 [29]), про надра (27.11.1994 [22]), торговельного мореплавства (23.05.1995 [20]), водний (06.06.1995 [8]), кримінальний (05.04.2001 [24]), бюджетний (21.06.2001 [4]; 08.07.2010 [5]), земельний (25.10.2001 [15]), сімейний (10.01.2002 [42]), господарський (16.01.2003 [11]), цивільний (16.01.2003 [46]), кримінально-виконавчий (01.07.2003 [28]), цивільний процесуальний (18.04.2004 [47]), адміністративного судочинства (06.07.2005 [17]), податковий (02.12.2010 [35]), кримінальний процесуальний (13.04.2012 [26]), цивільного захисту (02.10.2012 [23]), про процедури банкрутства (18.11.2018 [19]) та виборчий (19.12.2019 [7]), аналіз прийняття яких дозволить вивчити основні передумови та проблемні питання кодифікаційної діяльності держави.

За результатами аналізу історичного становлення кодифікації українського законодавства умовно можна виділити чотири етапи:

1. «Ранній етап».

Історично в Україні (принаймні на більшій її частині), як і в інших країнах, які розвивалися за візантійським цивілізаційним вибором, законотворення відбувалося, як правило, за відсутності адекватної методологічної бази, попередніх глибоких наукових розвідок тощо [45, с. 37].

Незважаючи на відсутність ґрунтовної теоретичної основи, ранній період кодифікації українського законодавства розпочався з прийняття 06 листопада 1991 року Господарського процесуального кодексу України [9], який набув чинності з 01 березня 1992 року, а до 21 червня 2001 року діяв як Арбітражний процесуальний кодекс України [16, с. 519].

Наступним напрямом кодифікаційної діяльності в Україні стало перетворення законодавства у сфері митної справи. Правову основу організації заклали Закон «Про митну справу в Українській РСР» від 25 червня 1991 р., яким було започатковано створення Державного комітету митного контролю, митних органів і митниці України, та Митний кодекс України, прийнятий 12 грудня 1991 року [16, с. 470].

13 березня 1992 р. Верховна Рада затвердила нову редакцію Земельного кодексу України [15]. Також в подальшому було прийнято Повітряний кодекс України [33], Кодекс торговельного мореплавства [20], Водний кодекс [8], Лісовий кодекс [29], Кодекс України про надра [22].

2. «Активний етап».

Увага до проблем кодифікації у подальшому зумовлена об'єктивно сформованими процесами суспільного розвитку, активізацією законотворчого процесу, спробами інтеграції та узгодження законодавчого масиву, усунення суперечностей, колізійних норм у праві. Це стало особливо відчутним у зв'язку з прийняттям Цивільного [46], Сімейного [42], Господарського кодексів [11], спробами вдосконалення відповідних процесуальних кодексів [14, с. 36].

Потреба незалежної України у формуванні концептуально нового законодавства була закріплена постановою Президії Верховної Ради України від 31 жовтня 1991 р. № 1759-ХІІ «Про підготовку проектів законодавчих актів України». Цей документ доручив Кабінету Міністрів України розпочати підготовку основоположних для держави кодексів, включаючи Цивільний, Цивільний процесуальний, Кримінальний, Кримінально-процесуальний, Кодекс України про адміністративні правопорушення та Торговий кодекс, а також внести зміни до Житлового кодексу та Кодексу законів про працю. Для реалізації цього завдання 24 березня 1992 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 176-р були створені робочі групи та призначені їх керівники.

Цілком закономірно, що невдовзі після прийняття Конституції України, у грудні 1996 року, на розгляд Верховної Ради України було винесено проект нового Цивільного кодексу, який за своїм значенням мав стати другим після Конституції України ак-

том національного законодавства. Але через низку причин політичного і догматичного характеру пріоритети законодавчої політики змінилися. Доопрацювання нового Цивільного кодексу невинновато затяглося на шість з половиною років. Протягом червня — листопада 2001 р. парламент розглянув і поетапно прийняв новий Цивільний кодекс. Проте, зважаючи на необхідність детальнішого узгодження правових норм, Президент України відправив ці акти на доопрацювання. Після внесення відповідних змін 16 січня 2003 р. новий Цивільний кодекс України [46] був прийнятий, а з 1 січня 2004 року — введений в дію [16, с. 502].

Разом з тим, верхівку «лідерів у рейтингу» кодифікації матеріального право займав Кримінальний кодекс України, що прийнятий 05 квітня 2001 року [24], на заміну кодексу 1960 року [25]. Цим подіям передувала напружена робота над проектом Кодексу робочої групи з провідних учених і практиків, що здійснювалася у період з 1992 по 2001 роках. Борисов В. І. виділив 3 етапи розробки Кримінального кодексу України 2001 року [24]: 1. Утвердження основних концептуальних положень нового Кримінального кодексу України та підготовка законопроекту до розгляду Верховною Радою України; 2. Приведення проекту Кримінального кодексу України у відповідність до Конституції України та загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права; 3. Завершальний етап: парламентські читання та прийняття Кримінального кодексу України [3, с. 17].

Окрім зазначеного, практично одночасно в кінці 90-х років ХХ сторіччя було розпочато роботу над кодифікацією бюджетного та податкового законодавства (1998–1999 роки). Соціальні потреби щодо появи цих кодексів в той час уже склалися і першим було запропоновано проект Податкового кодексу України. Але, на процес кодифікації в цих умовах, змістовний вплив відіграли саме політичні передумови в реформуванні цих відносин. Це призвело до завершення роботи над Бюджетним кодексом України протягом 1,5–2 років і його прийняття в 2000 році та циклічному переносу моменту завершення роботи над проектом Податкового кодексу України (яких було близько десяти) та нарешті появи його аж наприкінці 2010 року [2, с. 191].

З прийняттям Бюджетного кодексу України, що відбулося 21 червня 2001 року, було закладено фундамент для впорядкування бюджетної системи країни.

Перехід до ринкової економіки супроводжувався створенням значної кількості нових законів, спрямованих на регулювання й розвиток правових відносин у господарській сфері. Подальший розвиток господарських відносин спричинив потребу в систематизації та кодифікації нормативно-правових актів економічного спрямування. В результаті 16 січня 2003 року прийнято Господарський кодекс України, який, набув чинності 1 січня 2004 р. [16, с. 504].

У 2004 році Україна також прийняла новий Цивільний процесуальний кодекс України [47]. Цей документ став значним кроком на шляху до вдосконалення цивільного судочинства, підвищення його ефективності та доступності для громадян.

Розробка нового Цивільного процесуального кодексу України [47] здійснювалась робочою групою, створеною Кабінетом Міністрів України згідно з розпорядженням № 176-р від 24 березня 1992 року, у відповідності до пункту 4 орієнтовного плану законодавчих робіт на 2003 рік, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 100 від 20 січня 2003 року. Нормативну основу нового ЦПК України склали Конституція України, Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2003 року, Цивільний процесуальний кодекс України від 18 липня 1963 року, який з прийняттям нового акту втратив чинність.

Кодекс адміністративного судочинства України було прийнято 06 липня 2005 [17]. Цьому процесу передувала комплексна адміністративна реформа в Україні, затверджена Указом Президента України від 22 липня 1998 року, якою передбачено, що ключове місце у правовому забезпеченні адміністративної реформи займає адміністративне право, норми якого мають бути спрямовані на встановлення і регламентацію таких взаємовідносин громадян, у яких кожній людині мають бути гарантовані реальне додержання та охорона у сфері виконавчої влади належних їй прав і свобод, а також ефективний захист цих прав і свобод у разі їх порушення [9, с. 97].

У цей період також було прийнято Земельний [15], Сімейний [42], Митний [31] та Кримінально-виконавчий кодекси України [28], що загалом складає десяток кодифікованих законів.

3. «Етап модернізації».

Протягом періоду незалежності України декілька кодексів було переопрацьовано (рекодифіковано) не один раз: Бюджетний від 21 червня 2001 року [4] та 08 липня 2010 року [5], Повітряний від 04 травня 1993 року [33] та від 19 травня 2011 року [34] та Митний від 12 грудня 1991 року [30], від 11 липня 2002 року [31], від 13.03.2012 [32].

Першим на шляху рекодифікації стало бюджетне законодавство. Протягом десятиліття дії Бюджетного кодексу України [4] українське законодавство зазнало суттєвих змін, що потребувало щорічного внесення коректив до Бюджетного кодексу через Закон про Державний бюджет України. Це призвело до розростання тексту закону, ускладнюючи його використання та розуміння. З метою усунення цих проблем та вдосконалення бюджетної системи України було розроблено нову редакцію Бюджетного кодексу [5]. Її прийняття 8 липня 2010 року стало значним кроком на шляху до оптимізації бюджетних процесів та підвищення ефективності управління державними коштами.

Цей період не обійшовся без новацій, адже 02 грудня 2010 року було прийнято Податковий кодекс Укра-

їни [35], що стало значним кроком на шляху до спрощення та вдосконалення податкової системи країни. Проект Податкового кодексу України розроблено на виконання Програми економічних реформ Президента України на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та на виконання доручень Кабінету Міністрів України, протоколу наради у Віце-прем'єр-міністра України, постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік» від 19 квітня 2010 року № 315 та постанови Верховної Ради України від 7 вересня 2010 року 2495-VI «Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан виконання Постанови Верховної Ради України «Про всенародне обговорення проекту Податкового кодексу України та визнання такими, що втратили чинність, деяких рішень Верховної Ради України щодо проекту Податкового кодексу України».

Завдяки його прийняттю було спрощено податкові процедури, зменшено кількість податків та зборів, а також уніфіковано ставки оподаткування. З набранням чинності Податкового кодексу України [25] визнано такими, що втратили чинність близько двадцяти Законів України, трьох декретів Кабінету Міністрів України, дванадцяти постанов Верховної Ради УРСР та Верховної Ради України, припинено дію двох Указів Президента України.

У 2010 році зроблено спроби кодифікації і інших законодавчих актів. Так, Кабінетом Міністрів України 08 грудня 2010 року було прийнято розпорядження № 2208-р, яким схвалено Концепцію проекту Ядерного кодексу України. Разом з тим, амбіції уряду з упорядкування законодавства у цій сфері втілені у життя так і не були [39].

У 2011 році в Україні прийнято нову редакцію Повітряного кодексу України [34]. Цей важливий документ став значним кроком на шляху до гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, підвищення рівня безпеки польотів та створення сприятливих умов для розвитку авіаційної галузі країни.

Як член багатьох міжнародних організацій, зокрема Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) та Європейської організації з безпеки аеронавігації (ЄВРОКОНТРОЛЬ), Україна має широкі міжнародно-правові зобов'язання у сфері цивільної авіації. Приєднавшись до Чиказької конвенції 1944 року (ратифікована Україною 10 серпня 1992 року), Україна взяла на себе зобов'язання створити необхідні умови для безпечного та ефективного виконання польотів відповідно до стандартів і рекомендованої практики ІКАО. Це передбачало внесення відповідних змін до національного законодавства, що і призвело до видання нового кодексу та визнання таким, що втратив чинність попереднього Повітряного кодексу України [33].

У цей період, Україна також прийняла нову редакцію Митного кодексу України [32]. Розробка ко-

дексу ґрунтувалася на двох ключових законодавчих актах Законі України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» (від 15.02.2011р. № 3018-VI) та Законі України «Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення» (від 24.03.04 № 1661-IV).

З набранням чинності Митного кодексу України 2012 року [32] втратили чинність Митний кодекс України 2002 року [31] та п'ятнадцять Законів України, окрім цього, одинадцять Законів України втратили чинність частково (деякі статті або Прикінцеві положення), також втратили чинність два декрети Кабінету Міністрів України, одна постанова Верховної Ради України, припинено дію двох Указів Президента України.

4. «Етап гармонізації з європейськими стандартами».

Подальше реформування українського законодавства у напрямку кодифікації отримало новий поштовх з проголошенням офіційної заяви про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію під час П'ятого саміту Україна-ЄС, що пройшов у Києві. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду, з подальшим підписанням та ратифікацією у 2014 році. Євроінтеграційна спрямованість України є сьогодні найсуттєвішим чинником реформ у всіх сферах суспільства [12, с. 30].

Кодифікація цього періоду обумовлена вимогами зовнішньополітичного порядку, пов'язаними з актуалізацією для України проблем європейського співробітництва і вступу до ЄС, забезпеченням відповідності українського законодавства як міжнародним стандартам, так і потребам національно-державної самоідентифікації [14, с. 36].

Видання нового Кримінального процесуального кодексу України [26] стало значним кроком на шляху до реформування кримінального судочинства та приведення його у відповідність до європейських стандартів. Результатом реалізації чинного до 2012 року Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року [27] був кримінальний процес, який характеризується очевидним обвинувальним ухилом, низькою ефективністю досудових і судових процедур та їхньою надмірною забюрократизованістю.

Необхідність прийняття нового кодексу, який ґрунтувався б на принципах верховенства права, законності, рівності перед законом, справедливості та неупередженості неодноразово підкреслювалась Парламентською Асамблеєю Ради Європи у Висновку від 26 вересня 1995 року № 190 «Щодо вступу України до Ради Європи», висновках, а також в ряді рекомендацій та резолюцій.

Робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, утвореною Указом Пре-

зидента України від 17 серпня 2010 року № 820, розроблено проект Кримінального процесуального кодексу України [26], який розглянуто та обговорено на спільних зустрічах експертів Ради Європи та представників України 09 листопада 2011 року у м. Страсбурзі та 12 грудня 2011 року у м. Києві. Новий кодекс був прийнятий 13 квітня 2012 року та набув чинності 19 листопада цього ж року.

У 2012 році Україна також прийняла новий Кодекс цивільного захисту України [23]. Цей документ став значним кроком на шляху до вдосконалення системи цивільного захисту країни, підвищення її ефективності та стійкості до надзвичайних ситуацій. Кодекс також спрямований на дерегуляцію сфери пожежного та техногенного нагляду, що відповідає Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Кодекс розроблено Міністерством надзвичайних ситуацій України з метою виконання завдання, визначеного розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1424-р від 12 листопада 2008 року «Про схвалення Концепції проекту Кодексу цивільного захисту України» та Планом організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 квітня 2011 року «Про підвищення безпеки експлуатації атомних електростанцій України» від 12 травня 2011 року № 585 (нині скасовано).

З набранням чинності Кодексу цивільного захисту України втратили чинність сім законів України та дві постанови Верховної Ради України.

У 2018 році Україна прийняла новий Кодекс України з процедур банкрутства [19]. Реформування системи банкрутства визначено в Україні як один із пріоритетних напрямків розвитку, що закріплено у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Коаліційній угоді, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України та Плані законодавчого забезпечення реформ в Україні.

Важливо зазначити, що приводом прийняття нового кодексу, стала ситуація, за якої Україна протягом багатьох років посідала одне з найнижчих місць у рейтингах Світового банку за показниками «Врегулювання неплатоспроможності». Згідно з дослідженням «Ведення бізнесу 2018» («Doing Business 2018»), Україна займала 149 місце з 190 за цим показником. Прийняття нового Кодексу про процедури банкрутства стало важливим кроком на шляху до покращення позицій України в міжнародних рейтингах та сприяло оздоровленню економіки. Також з набранням чинності Кодексу про процедури банкрутства 2018 року втратили чинність ряд законів України та постанова Верховної Ради України, які регулювали питання банкрутства.

Крайнім кодифікованим актом періоду незалежності став прийнятий у 2019 році Вибірчий кодекс

України [7]. Цьому прийняттю передувало значна кількість політичних процесів. На необхідність розробки і прийняття Виборчого кодексу України неодноразово звертали увагу міжнародні інституції — Парламентська Асамблея Ради Європи, Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія), Бюро з демократичних інституцій та прав людини (ОБСЄ).

П. 7 Резолюції 1755 від 04 жовтня 2010 року Парламентської Асамблеї Ради Європи підкреслено, що змістом виборчої реформи повинно бути не тільки ухвалення нового виборчого кодексу, але й запровадження нової виборчої системи — пропорційної із відкритими виборчими списками у регіональних виборчих округах [40].

Проведення виборчої реформи також було зобов'язанням парламентської більшості відповідно до Угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України восьмого скликання [43].

Отже, основним фактором, що впливав на прийняття Виборчого кодексу України є обране та конституційно закріплене спрямування на проєвропейського курс української держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи зазначене встановлено, що незалежна Україна розпочала свій шлях з мозаїки радянських кодексів, адаптуючи їх до потреб нової держави. Цей етап можна назвати раннім (1991–1995), коли з'явилися перші ластівки оновленого законодавства — Повітряний, Лісовий та Кодекс про надра України, а також Кодекси торговельного мореплавства та Водний.

Активний етап (1996–2005) ознаменувався бурхливим розвитком кодифікації. Цей період подарував Україні низку ґрунтовних документів, що регулювали різні сфери життя: Кримінальний, Бюджетний,

Земельний кодекси. 2001 рік став знаковим, адже саме тоді було прийнято Цивільний та Господарський кодекси, незабаром, у 2003 — Кримінально-виконавчий кодекс [27], формуючи міцне підґрунтя для правової системи. 2005–2006 відзначились прийняттям процесуального законодавства — цивільної та адміністративної галузі.

Наступний етап (2006–2012) — модернізації, зосередився на доопрацюванні та вдосконаленні вже існуючих кодексів. Цей період приніс оновлену редакцію Бюджетного, Повітряного та Митного кодексів. Новацією періоду стало прийняття Податкового кодексу України.

З середини 2012 року розпочався етап гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. Цей період ознаменувався прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу цивільного захисту України, у 2018 року — Кодексу України з процедур банкрутства, а у 2019 році — Виборчого кодексу України — крайнього на теперішній час кодифікованого закону. Робота над законодавством триває й надалі, адже правова система має динамічно розвиватися, аби відповідати потребам суспільства.

Існує велика вірогідність, що по закінченню правового режиму воєнного стану розпочнеться новий етап кодифікаційної законодавства в Україні, оскільки кількість нормативно-правових актів у сферах безпеки та оборони держави невпинно зростають, а завдання щодо кодифікації «оборонного законодавства» були поставлені ще Указом Президента України від 8 листопада 2019 року № 837, проте відтерміновано у зв'язку з широкомасштабним вторгненням росії. Сприяння цим процесам досягається також завдяки прийняттю Закону України «Про правотворчу діяльність», на необхідність прийняття якого неодноразово наголошував Гетьман Є.А. [9, с. 100].

Література

1. Антоненко В. Кодифікація як самостійна форма систематизації правових джерел. *Форум права*. 2009. № 3. С. 35–42. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8eb9f54d-8ca2-4d1f-88d4-a8f3a357afad/content> (дата звернення: 09.07.2024).
2. Бондаренко І. Передумови розробки кодифікаційного акту. *Держава та регіони*. 2020. № 1 (67). С. 189–193. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.30>.
3. Борисов В. Кримінальний кодекс України 2001 року: хроніки підготовки та прийняття. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2 (18). С. 16–33. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/267491> (дата звернення: 09.07.2024).
4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 21.06.2001 р. 2542-III. Дата оновлення: 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17> (дата звернення: 09.07.2024).
5. Бюджетний кодекс України : Закон України 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17> (дата звернення: 09.07.2024).
6. Великий тлумачний словник української мови / Упоряд. Т.В. Ковальова. Харків : Фоліо. 2005. 767 с.
7. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 09.07.2024).
8. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. Дата оновлення: 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text> (дата звернення: 09.07.2024).

9. Гетьман С. Кодифікація адміністративного законодавства України: загальна характеристика, історичні етапи, види. *Право та інновації*. 2017. № 1. С. 97–102.
10. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (дата звернення: 09.07.2024).
11. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (дата звернення: 09.07.2024).
12. Довгерт А. Рекодіфікація Цивільного кодексу України: основні чинники і передумови для старту. *Право України*. 2019. № 1. С. 27–41.
13. Житловий кодекс України : Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-X. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
14. Журбелюк Г. До проблеми кодифікацій українського права (короткий аналітичний огляд історії). *Наукові записки НАУКМА: Юридичні науки*. 2005. Т. 38. С. 33–38.
15. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 28.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14> (дата звернення: 09.07.2024).
16. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. Київ : МАУП, 2007. 552 с.
17. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> (дата звернення: 09.07.2024).
18. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
19. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.11.2018 р. № 2597-VIII. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19> (дата звернення: 09.07.2024).
20. Кодекс торговельного мореплавства України : Закон України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/176/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.07.2024).
21. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 23.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/8073-10> (дата звернення: 09.07.2024).
22. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994. р. № 132/94-ВР. Дата оновлення: 01.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/132/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.07.2024).
23. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10. 2012 № 5403-VI. Дата оновлення: 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
24. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
25. Кримінальний кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. № 2001-05. Дата оновлення: 26.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 09.07.2024).
26. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 19.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 09.07.2024).
27. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28.12.1960 р. № 1001-05. Дата оновлення: 19.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
28. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 01.06.2003 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1129-15> (дата звернення: 09.07.2024).
29. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3852-XII. Дата оновлення: 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12> (дата звернення: 09.07.2024).
30. Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-XII. Дата оновлення: 16.05.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
31. Митний кодекс України : Закон України від 11.07.2002 р. № 92-VI. Дата оновлення: 01.06.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
32. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
33. Повітряний кодекс України : Закон України від 4 травня 1993 р. № 3167-XII. Дата оновлення: 16.09.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3167-12#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
34. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
35. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 09.07.2024).
36. Про внесення доповнень і змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 15.12.1992 р. № 2857-XII. Дата оновлення: 19.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2857-12#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
37. Про дерадянізацію законодавства України : Закон України від 21.04.2022 р. № 2215-IX. Дата оновлення: 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text> (дата звернення: 09.07.2024).

38. Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. Дата оновлення: 05.10.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text> (дата звернення: 20.05.2023).
39. Про схвалення Концепції проекту Ядерного кодексу України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 № 2208-р. Дата оновлення: 08.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2208-2010-p#Text> (дата звернення: 09.07.2024).
40. Резолюція 1755 (2010) Парламентської асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні», ухвалена 04.10.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text (дата звернення: 09.07.2024).
41. Рогач О., Бисяга Ю. Кодифікаційні акти в системі законодавства України. *Ліра*. 2005. 124 с.
42. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14> (дата звернення: 09.07.2024).
43. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України восьмого скликання від 27.11.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15> (дата звернення: 09.07.2024).
44. Усенко І. Кодифікаційні роботи в незалежній Україні. *Енциклопедія історії України* / ред.: В. А. Смолій. Київ. 2007. Т. 4. 528 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kodyfikatsiyni_roboty (дата звернення: 09.07.2024).
45. Харитонов С. Рецепція римського приватного права: теоретичні та історико-правові аспекти: автореф дис. ... д-ра юрид наук: 12.00.01. Одеса, 1997. 473 с.
46. Цивільний кодекс України : Закон України від 21.01.2003 р. 435-IV. Дата оновлення: 28.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 09.07.2024).
47. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 09.07.2024).

References

1. Antonenko V. Kodyfikatsiia yak samostiina forma systematyzatsii pravovykh dzherel. *Forum prava*. 2009. № 3. S. 35–42. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8eb9f54d-8ca2-4d1f-88d4-a8f3a357afad/content> (date of access: 09.07.2024).
2. Bondarenko I. Peredumovy rozrobky kodyfikatsiinoho aktu. *Derzhava ta rehiony*. 2020. № 1 (67). S. 189–193. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.30>.
3. Borysov V. Kryminalnyi kodeks Ukrainy 2001 roku: khroniky pidhotovky ta pryiniattia. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy*. 2022. № 2 (18). S. 16–33. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/267491> (date of access: 09.07.2024).
4. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2001 r. 2542-III. Data onovlennia: 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17> (date of access: 09.07.2024).
5. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy 08.07.2010 r. № 2456-VI. Data onovlennia: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17> (date of access: 09.07.2024).
6. Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / Uporiad. T. V. Kovalova. Kharkiv: Folio. 2005. 767 s.
7. Vyborchyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.12.2019 r. № 396-IX. Data onovlennia: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (date of access: 09.07.2024).
8. Vodnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.06.1995 r. № 213/95-VR. Data onovlennia: 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-vr#Text> (date of access: 09.07.2024).
9. Hetman Ye. Kodyfikatsiia administratyvnogo zakonodavstva Ukrainy: zahalna kharakterystyka, istorychni etapy, vydy. *Pravo ta innovatsii*. 2017. № 1. S. 97–102.
10. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.11.1991 r. № 1798-XII. Data onovlennia: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (date of access: 09.07.2024).
11. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. Data onovlennia: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (date of access: 09.07.2024).
12. Dovhert A. Rekodyfikatsiia Tsyvilnogo kodeksu Ukrainy: osnovni chynnyky i peredumovy dlia startu. *Pravo Ukrainy*. 2019. № 1. S. 27–41.
13. Zhytlovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 30.06.1983 r. № 5464-X. Data onovlennia: 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (date of access: 09.07.2024).
14. Zhurbeliuk H. Do problemy kodyfikatsii ukrainskoho prava (korotkyi analitychnyi ohliad istorii). *Naukovi zapysky NaUKMA: Yurydychni nauky*. 2005. T. 38. S. 33–38.
15. Zemelnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 25.10.2001 p. № 2768-III. Data onovlennia: 28.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14> (date of access: 09.07.2024).
16. Ivanov V. M. Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: pidruchnyk. Kyiv: MAUP, 2007. 552 s.
17. Kodeks administratyvnogo sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 r. № 2747-IV. Data onovlennia: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> (date of access: 09.07.2024).
18. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.12.1971 № 322-VIII. Data onovlennia: 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (date of access: 09.07.2024).

19. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: Zakon Ukrainy vid 18.11.2018 r. № 2597-VIII. Data onovlennia: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19> (date of access: 09.07.2024).
20. Kodeks torhovelnoho moreplavstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 23.05.1995 r. № 176/95-VR. Data onovlennia: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/176/95-%D0%B2%D1%80> (date of access: 09.07.2024).
21. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 8073-X. Data onovlennia: 23.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10> (date of access: 09.07.2024).
22. Kodeks Ukrainy pro nadra: Zakon Ukrainy vid 27.07.1994. r. № 132/94-VR. Data onovlennia: 01.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/132/94-%D0%B2%D1%80> (date of access: 09.07.2024).
23. Kodeks tsyvilnogo zakhystu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.10. 2012 № 5403-VI. Data onovlennia: 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (date of access: 09.07.2024).
24. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. Data onovlennia: 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (date of access: 09.07.2024).
25. Kryminalnyi kodeks Ukrainiskoi RSR vid 28.12.1960 r. № 2001-05. Data onovlennia: 26.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (date of access: 09.07.2024).
26. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 p. № 4651-VI. Data onovlennia: 19.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (date of access: 09.07.2024).
27. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.12.1960 p. № 1001-05. Data onovlennia: 19.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (date of access: 09.07.2024).
28. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 01.06.2003 r. № 1129-IV. Data onovlennia: 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1129-15> (date of access: 09.07.2024).
29. Lisovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 r. № 3852-XII. Data onovlennia: 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12> (date of access: 09.07.2024).
30. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 12.12.1991 p. № 1970-XII. Data onovlennia: 16.05.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text> (date of access: 09.07.2024).
31. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 11.07.2002 r. № 92-VI. Data onovlennia: 01.06.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text> (date of access: 09.07.2024).
32. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 r. № 4495-VI. Data onovlennia: 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (date of access: 09.07.2024).
33. Povitrianyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 4 travnia 1993 r. № 3167-XII. Data onovlennia: 16.09.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3167-12#Text> (date of access: 09.07.2024).
34. Povitrianyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.05.2011 r. № 3393-VI. Data onovlennia: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (date of access: 09.07.2024).
35. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Data onovlennia: 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (date of access: 09.07.2024).
36. Pro vnesennia dopovnen i zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15.12.1992 r. № 2857-XII. Data onovlennia: 19.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2857-12#Text> (date of access: 09.07.2024).
37. Pro deradianizatsiiu zakonodavstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.04.2022 r. № 2215-IX. Data onovlennia: 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text> (date of access: 09.07.2024).
38. Pro pravonastupnytstvo Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 12.09.1991 r. № 1543-XII. Data onovlennia: 05.10.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text> (date of access: 20.05.2023).
39. Pro skhvalennia Kontseptsii proektu Yadernoho kodeksu Ukrainy: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministr Ukrainy vid 08.12.2010 № 2208-p. Data onovlennia: 08.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2208-2010-r#Text> (date of access: 09.07.2024).
40. Rezoliutsiia 1755 (2010) Parlamentskoi asamblei Rady Yevropy “Funktsionuvannia demokratychnykh instytutiv v Ukraini”, ukhvalena 04.10.2010 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text (date of access: 09.07.2024).
41. Rohach O., Bysiaha Yu. Kodyfikatsiini akty v systemi zakonodavstva Ukrainy. *Lira*. 2005. 124 s.
42. Simeinyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 p. № 2947-III. Data onovlennia: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14> (date of access: 09.07.2024).
43. Uhoda pro Koalitsiiu deputatskykh fraktsii “Ievropeiska Ukraina” u Verkhovnii Radi Ukrainy vosmoho sklykannia vid 27.11.2014 r. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15> (date of access: 09.07.2024).
44. Usenko I. Kodyfikatsiini roboty v nezalezhnii Ukraini. Entsyklopediia istorii Ukrainy / red.: V.A. Smolii. Kyiv. 2007. T. 4. 528 s. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kodyfikatsiini_roboty (date of access: 09.07.2024).
45. Kharytonov Ye. Retseptsiiia rymskoho pryvatnogo prava: teoretychni ta istoryko-pravovi aspekty: avtoref dys. ... d-ra yuryd nauk: 12.00.01. Odesa, 1997. 473 s.
46. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.01.2003 r. 435-IV. Data onovlennia: 28.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (date of access: 09.07.2024).
47. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1618-IV. Data onovlennia: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (date of access: 09.07.2024).